

Araştırma Makalesi • Research Article

Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi

Anatolian High School Teachers' Burnout Levels Related to Various Variables

Bilgen Kırıl^{a,*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi Bölümü, 09010, Aydın/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-5352-8552

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 27 Şubat 2018
Düzeltilme tarihi: 23 Nisan 2018
Kabul tarihi: 10 Mayıs 2018

Anahtar Kelimeler:

Öğretmen
Tükenmişlik
Anadolu Lisesi

ÖZ

Araştırma Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Çalışma 2016-2017 akademik yılında Aydın ilinde 294 gönüllü Anadolu Lisesi öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmada Ergin (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Araştırma verileri okullara gidilerek toplanmıştır. Toplanan veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin en çok duygusal tükenme yaşadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin cinsiyetine, medeni durumuna ve çalışılan okuldaki hizmet yılına göre tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmada yaş, branş, kıdem, öğrenim durumu ve mesleğini severek yapma durumu tükenmişliği etkileyen değişkenler olarak tespit edilmiştir. Öğretmenlere tükenmişlikle başetme stratejileri hakkında destek faaliyetleri yürütülerek öğretmenlerin psikolojik anlamda rahatlamalarına yardımcı olma gibi önerilerde bulunulmuştur.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 27 February 2018
Received in revised form 23 April 2018
Accepted 10 May 2018

Keywords:

Teacher
Burnout
Anatolian High School

ABSTRACT

The purpose of this research was to investigate the relationship between occupational burnout levels of teachers and various variables. The study was carried out with 294 volunteer Anatolian High School teachers in 2016-2017 academic year in Aydın. The research was designed in a relational screening model which is one of the quantitative research methods. In the study, Maslach Burnout Inventory adapted to Turkish by Ergin (1992) was used. The research data were collected by going to schools. The collected data were analyzed by SPSS package program. As a result of the research it was determined that the teachers experienced the emotional exhaustion the most. There was no significant difference in burnout levels according to teachers' gender, marital status, and service year in school. In the study age, branch, seniority, education status and occupation were determined as variables affecting burnout. It suggested that teachers can be helped to relax psychologically by carrying out supportive activities such as burnout strategies.

1. Giriş

21. yüzyıl rahatsızlıkları gözlemlendiğinde bunlardan en önemlilerinden birisinin tükenmişlik olduğu görülmektedir. Bireylerin iş, sosyal, ekonomik ve aile yaşamlarındaki sorunlarının psikolojik durumlarını etkilemesinden dolayı tükenmişlik yaşadıkları gözlenmektedir. Tükenmişlik kelimesinin ilk kez 1961 yılında Greene tarafından "A Burnout Case-Bir Tükenme Olayı" başlıklı bir romanda ilk kez kelime olarak geçtiği görülmektedir. 1970'lerin ortalarında Amerika'da bu kelimeyle ilgili bir makale olduğu

görülse de bu kelimenin bugün yaygın kullanılan tükenmişlikle ilgisi olmadığı görülmektedir. Bugünkü kullanım alanına uygun olarak yazılan ilgili ilk makalenin 1975'te Freudenberg tarafından yazıldığı, 1976'da ise Maslach tarafından çalışmaların yapılmaya başlandığı görülmektedir (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001).

Tükenmişlik, kişinin işinde yüz yüze geldiği bir takım sorunlar nedeniyle ortaya çıkan, karşılıklı ilişkilerde bireyleri yıpratıcı, duygusal tükenme, karşı tarafa karşı çekingenlik, yetersizlik hissi, duyarsızlaşma ve kayıtsızlık

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: bilgenkiral@gmail.com

duygusuyla kendini gösteren işle ilgili bir sendrom olarak adlandırılmaktadır. Yoğun iş talepleri ve stres karşısında bireylerin gösterdikleri en belirgin tepkidir. İnsanların kendisine etkisiz ve yetersiz olduğu hissini vermeleri sonucu, alaycı yaklaştıklarını düşündüklerinde de ortaya çıkmaktadır. Tükenmişlik yaşayan kişiler, diğer bireylere karşı soğuk davranma, uzak durma, duyarsız ve kayıtsız kalma, mesafeli davranma tutumu içerisine girmektedirler. Bunun sonucunda da iş rollerini azaltma ve ideallerinden vazgeçme eğilimi de gösterebilmektedirler. Ayrıca kendilerine ve mesleki anlamda fark yaratacaklarına ilişkin yeteneklerine olan güvenlerini de kaybetmektedirler (Freudenberger, 1977; Friedman, 2000; Maslach ve Jackson, 1981, 1986; Maslach, Schaufeli ve Leiter, 1986, 2001).

Friedman (1996) tükenmişlik durumunun stres kaynaklı tecrübelerle olan tepkileri sonucu iki yol izlediğinden bahsetmektedir. Bunlardan birincisi kişisel ve mesleki yetersizlik duygusunu içeren bilişsel yol, bir diğeri ise aşırı yüklenme duygusuna dönüşen duygusal bir yoldur. Bu ikisinin sonucu ise duygusal açıdan tükenme durumunun ortaya çıkmasıdır. Selye ise tükenmenin stres karşısında tepkisinde tüzücü ve son aşama olduğunu ifade etmektedir. Selye'ye göre öncelikle olarak kişinin var olan gerilim durumu karşısında verdiği tepki olan alarm aşaması, organizmanın gerilime karşı direnç gösterme aşaması olan direnme aşaması ve son olarak da yeterli ölçüde direnç gösteremeyen organizmanın tükenmeye başladığı tükenme aşamasıdır (aktaran: Sabuncuoğlu ve Tüz, 2003). Tükenmişlik yaşayan birey sadece kendine zarar vermemekle birlikte, çalıştığı örgüte de aynı oranda zarar vermektedir (Maslach, 1976).

Tükenmişliğin nedenleri incelendiğinde durumsal (situational) ve bireysel (individual) faktörlerden kaynaklandığı görülmektedir (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001). Durumsal faktörler de kendi arasında işin, mesleğin ve örgütün özellikleri olarak üç kısımda incelenmektedir. (1) *İşin özellikleri (Job Characteristics)*. İşin niceliksel olarak fazla olması, aşırı iş yüküne karşın zaman baskısının olması, işin yorucu olması, işin gergin bir ortamda yapılması, rol çatışmaları, rol belirsizliği, artan talepler, işle ilgili bilgi eksikliği, iş özerkliğinin olmaması, geri bildirim eksikliği gelmektedir (Friedman, 2000; Freudenberger, 1977; Maslach ve Jackson, 1981, 1986; Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001, 1986; Norfolk, 1989). (2) *Mesleğin özellikleri (Occupational Characteristics)*. Mesleğe yönelik endişe duygusu, diğer insanlarla birlikte çalışmanın duygusal yoğunluğunu hissetme, insanlarla etkileşimde karşılaşılan sorunlar, kronik ya da ölümcül hastalarla temas ya da ölüm ve ölme tehlikesi ile karşı karşıya kalma (asker, cezaevi çalışanı, sağlık sektörü vb.), kendisini bakıcı gibi hissetme (eğitim sektöründe çalışanlar için), duygusal olarak empatik olmaya çalışma, mesleki açıdan yorulma durumu (sosyal hizmetler çalışanları, zihinsel sağlık hizmetlerinde çalışanlar vb.) gibi her mesleğin kendisine özgü durumlarından kaynaklanan özelliklerdir (Friedman, 2000; Freudenberger, 1977; Maslach ve Jackson, 1981, 1986; Maslach, Schaufeli ve Leiter, 1986, 2001; Norfolk, 1989). (3) *Örgütün özellikleri (Organizational Characteristics)*. Örgütsel büyüme sonucu işin artması, örgütsel hiyerarşinin sertliği, çalışma kuralları, kaynakları ve iş dağıtımındaki adaletsizlikler, örgütte adalet ve eşitlik ilkelerinin ihlali, örgütsel değişimler, örgütün yapısının büyümesi veya

küçülmesi, örgütsel birleşmeler, psikolojik sözleşme değişiklikleri, işveren vaatlerinin değişmesi, örgüt içerisinde kariyer imkânının darlığı, iş güvenliği, ömür boyu istihdam edilememe endişesi bunlar arasında sayılabilir (Friedman, 2000; Freudenberger, 1977; Maslach ve Jackson, 1981, 1986; Maslach, Schaufeli ve Leiter, 1986, 2001; Norfolk, 1989).

Bireysel faktörler ise demografik ve kişisel özellikler ile iş tutumları olarak üç kısımda incelenmektedir. (1) *Demografik özellikler (Demographic Characteristics)*. Tüm demografik değişkenler içerisinde yaş tükenmişlikle en ilişki olan değişkendir. Örneğin genç çalışanlar arasındaki tükenmişlik düzeyi, 30'lu 40'lı yaşların üzerindekiilerden tükenmişlik düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. İş tecrübesi ya da mesleki kıdemde de aynı şekilde tükenmişlik yaşandığı gözlenmektedir. Kariyerinin başında olan bireylerin tükenmişliklerinin fazla olması nedeniyle en çok iş kariyerinin ilk yıllarında olduğu görülmektedir. Kadınlardaki tükenmişliğin yüksek olduğunu gösteren çalışmalar mevcut olsa da cinsiyet tükenmişlikte önemli bir değişken olarak tespit edilmemiştir. Evlilik durumuyla ilgili tükenmişlik incelendiğinde evli olmayanların (özellikle evli olmayan erkeklerin) tükenmişlik eğilimlerinin daha yüksek olduğu, bekârların boşananlardan daha yüksek düzeyde tükenmişlik düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Daha yüksek eğitim seviyesine sahip olanların daha az eğitilmiş olanlardan daha fazla tükenmişlik yaşadıkları, yükseköğretime sahip olanların, sorumluluk düzeyi yüksek olanların sorumluluklarının fazlalığından dolayı daha yüksek tükenmişlik yaşadıkları, eğitilmiş insanların beklentilerinin fazla olmasından dolayı ve beklentilerinin gerçekleşmesi durumunun sıkıntılı olması durumu da tükenmişlik düzeyini artıran diğer unsurlar olarak görülmektedir (Friedman, 2000; Freudenberger, 1977; Maslach ve Jackson, 1981, 1986; Maslach, Schaufeli ve Leiter, 1986, 2001; Norfolk, 1989). (2) *Kişisel özellikler (Personality Characteristics)*. Dayanıklılık düzeyinin düşük olması, etkinliklere katılımda isteksizlik durumu olanlar, olaylar üzerindeki kontrol hissi düşük olanlar, değişime açık olmayanlar daha fazla tükenmişlik yaşamaktadırlar. İç kontrolden ziyade dış kontrol odağı yüksek kişilikler, başkasının bireyin yeteneğine ve gayretine güvenmemesi ve bireyin bunu hissetmesi, olayları şansa bırakmak, çatışmacı kişilik yapısına sahip olanlar, tükenmişlik ve stresle baş etme konusunda başarılı olamayanlar, stresli kişilik yapısı, eleştirel hayat tarzına sahip olan ve muhalefet olanlar, benlik saygısı düşük olanlarda da tükenmişlik düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Sürekli kaygı, düşmanlık hisleri, yoğun, kinci, nevrotik özellikleri bozuk olanlar, duygusal açıdan dengesiz olanlar, savunmasız bir kişilik yapısına sahip olanlar, A tipi kişilik özellikleri olanlar, rekabetçi, zaman kaybına uğramış bir yaşam tarzı olanlar, aşırı kontrolcü ve denetimci olanlar, kayıtsız ve umursamaz kişilik özelliklerine sahip olanlar da yine tükenmişliği daha üst seviyede yaşayanlar arasında gelmektedir (Friedman, 2000; Freudenberger, 1977; Maslach ve Jackson, 1981, 1986; Maslach, Schaufeli ve Leiter, 1986, 2001; Norfolk, 1989). (3) *İş tutumları (Job Attitudes)*. İşle ilgili yüksek beklenti sahibi olanlar, heyecan verici, zorlu ve eğlenceli işler, başarıya ulaşma olasılığı olan işler, hastaları iyileştirmeye dönük işler, sonunda terfi alma ihtimali olan işler, idealist yaklaşım, gerçekçi olmadığı düşünülen fakat yapılması mecburi olan işler, risk faktörü yüksek olan işler,

yüksek çaba gösterilip sonuç alınamayan işler, sürekli tekrarlanılan fakat istenilen başarının olmadığı işler, uzunlamasına uzun dönem çalışılması gereken işler de yüksek düzeyde tükenmişlik yaşanmasına sebep olmaktadır (Friedman, 2000; Freudenberger, 1977; Maslach ve Jackson, 1981, 1986; Maslach, Schaufeli ve Leiter, 1986, 2001; Norfolk, 1989).

Tükenmişliğin boyutları incelendiğinde duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve azalan kişisel başarı olarak üç boyuttan oluştuğu görülmektedir. (1) *Duygusal tükenme (emotional exhaustion)*, kişinin yaptığı işten dolayı kendisine çok fazla yüklenildiğini, iş verildiğini düşünmesinden dolayı hissettiği duygusal tükenme durumu olup, tükenmişliğin ilk safhası, başlangıcıdır (2) *Duyarsızlaşma (depersonalization)*, bireyin çok fazla duygusal tükenme yaşaması nedeniyle kişinin duygusuz, ilgisiz, duyarsız şekilde davranmasıdır. Kişi işine ve bireylere karşı güçsüz, soğuk, yalnız ve uzak davranmaktadır. (3) *Azalan kişisel başarı (personel accomplishment)*, tükenmişliğin üçüncü boyutu olup, kişinin kendine ve işine karşı güveninin, başarmaya karşın inancının azalmasıyla birlikte kendisini yetersiz görerek strese, depresyona en meyilli olduğu boyuttur (Maslach ve Jackson, 1981, 1986). Holmes'a (2005) göre tükenmişlik belirtileri olumsuz düşünce eğilimi, yapılan yanlışların sayısının artması, motivasyon ve konsantrasyon eksikliği, uykusuzluk, çarpıntı, baş ve göğüste ağrı, baş dönmesi, uykusuzlukta artış, kabus görme, sakinleştirici türü ilaç kullanımı ve ilaç bağımlılığı şeklindedir.

Tükenmişlik bireylerin çalışma isteğini yitirmesine sebep olmakta iş başarımlarını azaltmaktadır. Tabii ki bireyin tükenmişlik durumuna gelmesine sebep olan sadece iş yükünün fazlalığı, örgütsel yapının özelliği ya da sadece kendi kişilik özellikleri değildir. Bunun yanı sıra bireylerin hayatlarına hızlı bir şekilde giren bilişim teknolojileri, teknolojik ve sosyal hayatlarında meydana gelen hızlı ve kalıcı değişimler, bunun sonucunda da gündelik ve iş yaşamlarında bir takım etkilenmelerin olması da diğer etkenler arasındadır. Bireylerin bir kısmı bunlarla baş etmeyi başarırken bir kısmı bu durumlar karşısında yenilmişlik, yalnızlık, çaresizlik ve tükenmişlik duygusuna kadar varan duyu durumları ile mücadele etmektedir (Kıral, 2008). Bu durumu yaşayanlar içerisinde eğitim emekçileri de bulunmaktadır. Eğitim sektöründe çalışan öğretmenler ve yöneticiler de kimi zaman tükenmişlik durumu ile karşı karşıya kalmaktadır. Alan yazında tükenmişlikle ilgili birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise Anadolu Lisesi öğretmenlerinin tükenmişliği araştırılmaktadır. Lise öğretmenlerinin tükenmişlikleri üzerinde yapılan bir takım yerli (Akbaba, 2016; Amasralı, 2016; Çintiriz, 2016; Diri ve Kıral, 2016; Özel, 2016; Uğuz, 2016; Yılmaz, 2017) ve yabancı (Antoniou, Polychroni, ve Vlachakis, 2006; Capel, 1987; Evres, Browers ve Tomic, 2002; Fang ve Yan, 2004; Pedrabissi, Rolland ve Santinello, 1993) araştırmalar mevcuttur.

Lise öğretmenleri ile yapılan yerli araştırmalardan Yılmaz (2017) öğretmenlerin sosyal destek ile tükenmişlik algıları arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Çintiriz (2016) kültür dersi öğretmenlerinin düşük kişisel başarı hissi ile yaş değişkeni arasında; öğretmenlerin mezun oldukları okul ile tükenmişlik genel puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmiştir. Aynı araştırmada öğretmenlerin kıdem, branş, cinsiyet, eğitim

düzeyi ve medeni durum değişkeni öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Özel (2016) lise öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin orta düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Amasralı (2016) matematik öğretmenlerinin orta düzeyde bir tükenmişlik yaşadığı, yaş ve kıdem azaldıkça öğretmenlerin mesleki tükenmişliğinin de azaldığı sonucuna varmıştır. Akbaba (2016) tarafından yapılan araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu; medeni durum, cinsiyet, yaş, haftalık ders yükü gibi değişkenlerin öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Uğuz (2016) tarafından yapılan araştırmada İngilizce öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diri ve Kıral (2016) ortaokul öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini araştırdıkları çalışmalarında cinsiyete, yaşa, medeni durum ve öğretmenlik mesleğini isteyerek seçme durumuna göre öğretmen görüşleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lise öğretmenleri ile yapılan yabancı araştırmalardan Capel'in (1987) yaptığı araştırmaya göre lise öğretmenlerinin stres ve tükenmişlik düzeylerinin düşük olduğu; Fang ve Yan (2004) tarafından yapılan araştırmada erkek öğretmenlerin; 11-20 yıl arası kıdemi olan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu; Evres, Browers ve Tomic (2002) negatif tutuma sahip öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğu; Antoniou, Polychroni ve Vlachakis, (2006) ise araştırmalarında kıdemi az, genç öğretmenler ile kadın öğretmenlerin daha yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir.

Alan yazında öğretmenlerin tükenmişlik düzeyini tespit etmeye dönük Aydın ilinde görev yapan ortaokul öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini tespit etmeye dönük araştırmalar (Diri ve Kıral, 2016) her ne kadar mevcut olsa da Anadolu lisesi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyinin tespitine dönük bir çalışma araştırmacı tarafından henüz bulunamamıştır. Bu sebeple çalışma Aydın ilinde Anadolu Lisesi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyini araştırmaya yönelik, konuya özgü ilk çalışma olacaktır. Durum tespiti ile birlikte çözüm önerilerinin geliştirilmesi, öğretmenlerin sisteme tekrar kazandırılması, verimliliğin, başarının artması açısından çalışmanın katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle yapılan çalışmanın amacı Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve çeşitli değişkenlerle olan ilişkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- (i) Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri nedir?
- (ii) Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri; cinsiyet, yaş, branş, kıdem, eğitim durumu, okuldaki hizmet süresi, mesleği isteyerek yapıp yapmama değişkenlerine göre değişmekte midir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve çeşitli değişkenlerle olan ilişkisinin belirlendiği bu araştırma betimsel ilişkisel tarama modelinde

desenlenmiştir (Balcı, 2009; Büyükoztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014; Karasar, 2012). Öğretmenlerin mevcut tükenmişlik durumları ile bunun yaş, okulda çalışılan süre, işini sevip sevmeme gibi değişkenlerle olan ilişkisi öğretmenlere uygulanan tükenmişlik ölçeği ile ortaya çıkarılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma örneklem grubunu, Aydın ilinde bulunan kamu Anadolu Liselerinde görevli olan öğretmenlerden araştırmaya gönüllü olarak katılan 294 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin; % 68,7'sinin (n: 202) erkek, % 31,3'ünün (n: 92) kadın; % 13,6'sının (n: 40) 30 yaş ve altı, % 20,7'sinin (n: 61) 31-35 yaş, % 27,2'sinin (n: 80) 36-40 yaş, % 18'inin (n: 53) 41 ve 45 yaş ve % 20,4'ünün (n: 60) 46 ve üzeri ; % 56,8'inin (n: 167) sözel, % 30,3'ünün (n: 89) sayısal, % 12,9'unun (n: 38) beceri dersleri branşında; % 15,6'sının (n: 46) 5 yıl ve altı, % 18'inin (n: 53) 6-10 yıl, % 22,1'inin (n: 65) 11-15 yıl, % 20,4'ünün (n: 60) 16-20 yıl ve % 23,8'inin (n: 70) 21 yıl ve üzeri kıdeme; % 87,4'ünün (n:257) lisans, % 12,6'sının (n: 37) lisansüstü mezunu; %18,4'ünün (n: 54) bekâr, % 81,6'sının (n:240) evli; % 69,4'ünün (n: 204) görev yaptıkları okulda 5 yıl ve altında, % 17,3'ünün (n: 51) 6-10yıl, % 13,3'ünün (n: 39) 11 yıl ve üzeri hizmeti; % 94,2'sinin (n: 277) mesleğini kendi isteği ile seçmiş ve %5,8'inin (n: 17) seçmemiş olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmadaki veriler Maslach Tükenmişlik Envanteri ve çeşitli demografik değişkenlerin (cinsiyet, yaş, kıdem vb) bulunduğu bir veri toplama aracı ile toplanmıştır. *Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTE)*: Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyini ortaya çıkarmak amacı ile Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Ergin (1992) tarafından yapılan bir ölçme aracıdır. Çalışmada Türkçe uyarlaması yapılan 5'li Likert [Hiçbir Zaman (1)-Her Zaman (5)] tipi formu kullanılmıştır. MTE, duygusal tükenme (9 madde), duyarsızlaşma (5 madde) ve kişisel başarı (8 madde) şeklinde üç alt ölçekten ve toplam 22 maddeden oluşan bir ölçme aracıdır. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında olumlu ifadeler ancak kişisel başarı alt boyutunda olumsuz ifadeler yer almaktadır. Bu nedenle söz konusu boyuttaki maddeler veri analizinde ters kodlanmış ve bu boyut kişisel başarısızlık olarak ifade edilmiştir. Ergin (1992) ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik değerlerini 0.65 ile 0.83 arasında bulmuştur. Bu araştırmada ise Cronbach Alfa değerlerinin 0.73 ile 0.85 arasında olduğu tespit edilmiştir. Her bir alt ölçek puanı ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Puanın yukarı gitmesi tükenmişliğin yüksek olduğunun göstermektedir (Maslach ve Jackson, 1986).

2.4. Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla okullara gidilerek, araştırma ile ilgili öğretmenlere gerekli açıklamalar araştırmacı tarafından yapılmıştır. Araştırmaya ait Maslach Tükenmişlik Envanterinin Türkçe formu ve kişisel bilgileri içeren form öğretmenlere dağıtılarak doldurulmaları istenmiştir. Ardından öğretmenler tarafından

doldurulan formlar toplanarak araştırmanın analiz sürecine geçilmiştir.

Araştırma verilerin çözümlenmesinde; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, parametrik ve parametrik olmayan fark testleri kullanılmıştır. Anadolu Lisesi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri, ortalama ve standart sapma ile; tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet, eğitim durumu, yaş, branş, kıdem, çalışılan okuldaki hizmet yılı, mesleği sevme bağımsız değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği normallik koşullarının sağlandığı durumlarda t-testi (cinsiyet, eğitim durumu değişkenleri) ve ANOVA testi (yaş, branş, kıdem, çalışılan okuldaki hizmet yılı değişkenleri) ile normallik koşullarının sağlanmadığı durumda (n<30) ise Mann-Whitney U testi (mesleği sevme değişkeni) ile analiz edilmiştir. Yapılan ANOVA testinde ortaya çıkan farkın hangi gruplardan kaynaklandığını anlamak için Tukey testi yapılmıştır (Ural ve Kılıç, 2005; Büyükoztürk, Çokluk ve Köklü, 2015).

Verilerin normallik koşullarına ilişkin önce merkeze eğilim ölçülerine bakılmış, bu ölçülerin birbirine yakın, sonra veri gruplarının basıklık ve çarpıklık katsayına bakılmış, bu değerlerin de +1 ile -1 arasında ve son olarak da Kolmogorov-Smirnow testi sonuçlarına bakılmış, bu değerlerin de p>.05 şeklinde olduğu ve normalliği sağladığı görülmüştür. Ancak mesleği sevme bağımsız değişkenindeki veri sayısından birinin 30'un altında olduğu ve normallik koşulunu sağlamadığı görülmüştür. Bu nedenle bu veri grubu ile işlem yapılırken Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır (Can, 2016; Büyükoztürk, Çokluk ve Köklü, 2015). Verilerin istatistiki anlamlılığı 0.05 düzeyinde sınanmıştır.

3. Bulgular

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyine ilişkin bulgular ve çeşitli değişkenlerle olan ilişkisine ilişkin bulgular şeklinde aşağıda verilmiştir.

3.1. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyi

Değişken	Boyutlar	n	\bar{X}	S
Mesleki Tükenmişlik	Duygusal Tükenme	294	2.43	.74
	Kişisel Başarısızlık		2.24	.59
	Duyarsızlaşma		1.94	.67
	Genel Tükenme		2.25	.54

Tablo 1 incelendiğinde Anadolu Lisesi öğretmenlerinin en çok duygusal tükenme sonra kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma boyutlarında tükenmişlik yaşadığı görülmektedir. Öğretmenlerin duygusal tükenme boyutu görece "orta" düzeyde iken; duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutları "düşük" düzeydedir.

3.2. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlerle Olan İlişkinin İlişkin Bulgular

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin; cinsiyet, yaş, branş, mesleki kıdem, eğitim durumu, medeni durum, okuldaki hizmet süresi, mesleğini severek yapip yapmama değişkenlerine ilişkin incelenmesi sonucu elde edilen istatistiki veriler aşağıda verilmiştir.

3.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, cinsiyet değişkenine göre değişip değişmediğine ilişkin t-testi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir

Tablo 2. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Cinsiyetine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerine İlişkin t-Testi Sonuçları

Boyut/Değişken	Cinsiyet	n	\bar{X}	S	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Erkek	202	2.48	.72	292	1.555	.121
	Kadın	92	2.33	.77			
Duyarsızlaşma	Erkek	202	1.95	.67	292	.390	.697
	Kadın	92	1.92	.68			
Kişisel Başarısızlık	Erkek	202	2.24	.55	292	.027	.979
	Kadın	92	2.24	.66			
Genel Tükenme	Erkek	202	2.27	.52	292	.961	.337
	Kadın	92	2.20	.58			

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin cinsiyetine göre tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

3.2.2. Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, eğitim durumu değişkenine göre değişip değişmediğine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Eğitim Durumuna Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerine Ait t-Testi Sonuçları

Boyut/Değişken	Eğitim durumu	n	\bar{X}	S	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Lisans	257	2.41	.74	292	1.423	.156
	Lisansüstü	37	2.59	.71			
Duyarsızlaşma	Lisans	257	1.90	.67	292	2.808	.005*
	Lisansüstü	37	2.22	.65			
Kişisel Başarısızlık	Lisans	257	2.23	.58	292	.520	.603
	Lisansüstü	37	2.28	.63			
Genel Tükenme	Lisans	257	2.23	.54	292	1.783	.076
	Lisansüstü	37	2.40	.50			

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerinin eğitim durumuna göre tükenmişlik düzeylerinin; duyarsızlaşma boyutu dışında, diğer boyutlarda ve genel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği, lisans mezunu olanların duyarsızlaşma düzeylerinin lisansüstü mezunu olanlardan daha düşük olduğu görülmektedir.

3.2.3. Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, medeni durum değişkenine göre değişip değişmediğine ilişkin t- testi sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Medeni Duruma Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin t-Testi Sonuçları

Boyut/Değişken	Medeni Durum	n	\bar{X}	S	Sd	t	P
Duygusal Tükenme	Bekâr	54	2.28	.72	292	1.636	.103
	Evli	240	2.47	.74			
Duyarsızlaşma	Bekâr	54	2.02	.73	292	.966	.335
	Evli	240	1.92	.66			
Kişisel Başarısızlık	Bekâr	54	2.20	.78	292	.480	.631
	Evli	240	2.24	.54			
Genel Tükenme	Bekâr	54	2.19	.66	292	.823	.411
	Evli	240	2.26	.51			

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin medeni durumuna göre tükenmişlik düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

3.2.4. Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, yaş değişkenine göre değişip değişmediğine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerinin yaşına göre tükenmişlik düzeyleri; duyarsızlaşma boyutunda anlamlı bir farklılık göstermezken; duygusal tükenme, kişisel başarısızlık boyutlarında ve genel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Farkın kaynağını bulmak amacıyla çoklu karşılaştırma testi yapılmış, duygusal ve genel tükenmede; 30 yaş ve altındaki öğretmenlerin tükenmelerinin, 41-45 yaş grubundaki öğretmenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kişisel başarısızlık boyutunda ise 41-45 yaş grubundaki öğretmenlerin tükenmişliklerinin, 30 yaş ve altı grubu ile 46 yaş ve üzeri grubundan anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 5. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Yaşına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması ANOVA (Tukey Testi) Sonuçları

Boyut/Değişken	Yaş Grubu	n	\bar{X}	S	Sd	F	p	Anl. Fark
Duygusal Tükenme	30 yaş ve altı	40	2.09	.72	4;289	4.506	.002*	1/4
	31- 35 yaş	61	2.47	.67				
	36- 40 yaş	80	2.42	.74				
	41 – 45 yaş	53	2.72	.74				
	46 yaş ve üzeri	60	2.39	.73				
Duyarsızlaşma	30 yaş ve altı	40	1.95	.75	4;289	.488	.744	
	31- 35 yaş	61	1.92	.65				
	36- 40 yaş	80	2.00	.65				
	41 – 45 yaş	53	1.95	.71				
	46 yaş ve üzeri	60	1.84	.65				
Kişisel Başarısızlık	30 yaş ve altı	40	2.11	.74	4;289	3.021	.018*	4/1-5
	31- 35 yaş	61	2.30	.58				
	36- 40 yaş	80	2.17	.54				
	41 – 45 yaş	53	2.45	.52				
	46 yaş ve üzeri	60	2.15	.55				
Genel Tükenme	30 yaş ve altı	40	2.06	.63	4;289	3.365	.010*	1/4
	31- 35 yaş	61	2.29	.51				
	36- 40 yaş	80	2.23	.52				
	41 – 45 yaş	53	2.45	.52				
	46 yaş ve üzeri	60	2.18	.52				

*p<0.5 düzeyinde anlamlıdır.

3.2.5. Branş Değişkenine Göre İncelenmesi

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, branş değişkenine göre değişip değişmediğine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 6'de verilmiştir.

Tablo 6. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Branşına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması ANOVA (Tukey Testi) Sonuçları

Boyut/Değişken	Branş	n	\bar{X}	S	Sd	F	P	Anl. Fark
Duygusal Tükenme	Sözel	167	2.38	.74	2;291	3.381	.035*	1/3
	Sayısal	89	2.40	.70				
	Yetenek	38	2.72	.77				
Duyarsızlaşma	Sözel	167	1.94	.68	2;291	1.223	.296	
	Sayısal	89	1.87	.57				
	Yetenek	38	2.07	.82				
Kişisel Başarısızlık	Sözel	167	2.20	.61	2;291	.771	.463	
	Sayısal	89	2.27	.52				
	Yetenek	38	2.31	.61				
Genel Tükenme	Sözel	167	2.22	.56	2;291	2.323	.100	

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerinin branşına göre tükenmişlik düzeylerinin; duygusal tükenme boyutu dışında diğer boyutlarda ve genel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Yetenek dersleri branşındaki öğretmenlerin duygusal tükenmelerinin, sözel branşındaki öğretmenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2.6. Kıdem Değişkenine Göre İncelenmesi

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, kıdem değişkenine göre değişip değişmediğine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin kıdemine göre tükenmişlik düzeylerinin; duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediği ancak duygusal tükenme boyutunda ve genel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Farkın kaynağını bulmak amacıyla çoklu karşılaştırma testi yapıldığında, 5 yıl ve altında kıdemi olan öğretmenlerin duygusal ve genel tükenmişlik düzeylerinin 16-20 yıl kıdemi olan öğretmenlerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemine Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması ANOVA (Tukey Testi) Sonuçları

Boyut/Değişken	Kıdem	n	\bar{X}	S	Sd	F	P	Anl. Fark
Duygusal Tükenme	5 yıl ve altı	46	2.16	.65	41	3.581	.007*	1/4
	6-10 yıl	53	2.41	.67				
	11-15 yıl	65	2.44	.76				
	16 -20 yıl	60	2.69	.73				
	21 yıl ve üzeri	70	2.39	.76				
Duyarsızlaşma	5 yıl ve altı	46	1.90	.74	41	1.144	.336	
	6-10 yıl	53	2.02	.70				
	11-15 yıl	65	2.00	.65				
	16 -20 yıl	60	1.97	.63				
	21 yıl ve üzeri	70	1.80	.66				
Kişisel Başarısızlık	5 yıl ve altı	46	2.21	.79	41	1.551	.188	
	6-10 yıl	53	2.30	.53				
	11-15 yıl	65	2.18	.53				
	16 -20 yıl	60	2.37	.52				
	21 yıl ve üzeri	70	2.14	.57				
Genel Tükenme	5 yıl ve altı	46	2.12	.61	41	2.448	.047*	1/4
	6-10 yıl	53	2.28	.52				
	11-15 yıl	65	2.25	.54				
	16 -20 yıl	60	2.41	.48				
	21 yıl ve üzeri	70	2.17	.54				

3.2.7. Çalışılan Okuldaki Hizmet Yılı Değişkenine Göre İncelenmesi

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, çalışılan okuldaki hizmet yılı değişkenine göre değişip değişmediğine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Çalıştıkları Okuldaki Hizmet Yılına Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması ANOVA (Tukey Testi) Sonuçları

Boyut/Değişken	Çalışılan Hizmet Yılı	n	\bar{X}	S	Sd	F	P
Duygusal Tükenme	5 yıl ve altı	204	2.39	.72	201	1.621	.199
	6-10 yıl	51	2.60	.76			
	11 yıl ve üzeri	39	2.45	.78			
Duyarsızlaşma	5 yıl ve altı	204	1.93	.70	201	.392	.676
	6-10 yıl	51	2.01	.65			
	11 yıl ve üzeri	39	1.89	.56			
Kişisel Başarısızlık	5 yıl ve altı	204	2.23	.57	201	.410	.664
	6-10 yıl	51	2.30	.61			
	11 yıl ve üzeri	39	2.20	.63			
Genel Tükenme	5 yıl ve altı	204	2.23	.54	201	1.180	.309
	6-10 yıl	51	2.36	.55			
	11 yıl ve üz.	39	2.23	.53			

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin çalışılan okuldaki hizmet yılına göre tükenmişlik düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

3.2.8. Mevsimi Sevme Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Anadolu Lisesi öğretmenlerinin mesleğini sevip sevmeme durumuna göre mesleki tükenmişlik düzeylerinin; farklılık gösterip göstermediğine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin Mesleğini Sevip Sevmeme Durumuna Göre Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut/Değişken	Mesleği Sevme	n	Ortalama Sırası	Sıra Toplamı	U	P
Duygusal Tükenme	Evet	277	141.87	39298	795	.000*
	Hayır	17	239.24	4067		
Duyarsızlaşma	Evet	277	146.26	40514	2011	.310
	Hayır	17	167.71	2851		
Kişisel Başarısızlık	Evet	277	145.73	40366	1863	.147
	Hayır	17	176.41	2999		
Genel Tükenme	Evet	277	142.76	39544.5	1041.5	.000*
	Hayır	17	224.74	3820.5		

Tablo 9 incelendiğinde öğretmenlerinin mesleğini severek yapma durumuna duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı ancak duygusal ve genel tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Mesleğini severek yapmayan öğretmenlerin duygusal ve genel tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde Anadolu Lisesi öğretmenlerinin en yüksek düzeyde duygusal tükenme yaşadıkları, sonrasında kişisel başarısızlık ve duyarsızlaşma boyutlarında tükenmişlik yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun sebebi öğretmenlerin iş yükünün fazla olması, öğrenci potansiyellerinin ergenlik dönemi içerisinde bulunan lise öğrencileri olması vb. gibi sebeplerden dolayı öğretmenlerin en yüksek düzeyde duygusal tükenme yaşamakta oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada cinsiyet değişkeni tükenmişliğin hiçbir boyutunda anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Özel (2016), Amasralı (2016), Teltik (2009) tarafından yapılan

araştırmaların sonuçları da yapılan araştırma ile paralellik göstermekte; fakat Akbaba (2016) tarafından yapılan araştırmada duygusal tükenme boyutunun düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akbaba'nın (2016) sadece beden eğitimi öğretmenleri ile çalışması, beden eğitimi öğretmenlerinin ise daha sosyal olmaları, iş yükü anlamında diğer branşlara göre (yazılı yapma ve okuma, teorik ders anlatma vb.) daha az olmasından kaynaklanıyor olabileceği söylenebilir. Cinsiyet değişkeninin hiçbir boyutta anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Çintiriz (2016), Akbaba (2016), Uğuz (2016); Amasralı (2016), Bilgen ve Genç (2014) Goswami (2013), Gündoğdu (2013), Darmody ve Smyth (2011), Yılmaz-Toplu (2012), Adiloğulları (2013), tarafından yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Fang ve Yan (2004) ve Özel (2016) tarafından yapılan araştırmada erkek öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaların birbirinden farklı çıkma sebebi örneklem gruplarının farklı okul türlerindeki öğretmenler üzerinde olması sebebine bağlanabilir.

Eğitim durumu değişkeni sadece duyarsızlaşma boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Şöyle ki lisans mezunu olan öğretmenlerin duyarsızlaşma düzeylerinin lisansüstü mezunu olan öğretmenlerden daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Lisansüstü mezunu olan öğretmenlerin lisansüstü eğitim alma esnasında (ders çalışma, ödev yetiştirme vb.) stres yaşamaları sebebiyle lisans eğitimi alan öğretmenlerden yüksek düzeyde duyarsızlaşma yaşadıkları söylenebilir. Çintiriz (2016), Uğuz (2016), Bilgen ve Genç (2014), Çelikkaleli (2011), Demirhan-Harmanda (2011), Kıral ve Erakin (2016) tarafından yapılan araştırmada ise eğitim durumu anlamlı bir farklılık oluşturmazken; Özel (2016), Karahan ve Uyanık-Balat (2011), Yıldız (2012) ve Gündoğdu'nun (2013) tarafından yapılan araştırmada ise değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Medeni durum değişkeni incelendiğinde bekâr ve evli öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Yıldız (2012), Çelebi (2013), Bilgen ve Genç (2014), Çintiriz (2016), Akbaba (2016), Uğuz (2016) ve Yılmaz (2017) tarafından yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Amasralı (2016) tarafından yapılan araştırmada ise medeni durum anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Evli öğretmenlerin bekârlara göre daha az tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin yaşına göre tükenmişlik düzeyleri incelendiğinde; duyarsızlaşma boyutunda anlamlı bir farklılık olmadığı; duygusal tükenme ve kişisel başarısızlık boyutlarında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Olgun öğretmenlerin 30 yaş ve altındaki genç öğretmenlerden daha fazla stres yaşama sebebi işlerini daha iyi yapmaya çalışırken, psikolojik olarak yıpranmaları dolayısıyla da duygusal tükenme ve kişisel başarısızlık boyutlarında tükenme yaşıyor olabilecekleri söylenebilir. Çintiriz (2016), Diri ve Kıral (2016), Özel (2016) ve Amasralı (2016) tarafından yapılan araştırma da yaş değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uğuz (2016), Akbaba (2016) tarafından yapılan araştırmada ise yaş anlamlı bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin branşına göre tükenmişlik düzeylerinin; duygusal tükenme boyutu dışında diğer boyutlarda ve genel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Duygusal tükenme boyutunda yetenek dersi öğretmenlerinin sözel ders öğretmenlerinden farklı çıkma sebebi öğrencilerin malzeme getirmemeleri, derslerinin üniversite sınavında çıkmaması sebebiyle öğrencilerce önemsenmemesi gibi nedenlere bağlanabilir. Çintiriz (2016), Özel (2016), Yıldız (2012), Gündoğdu (2013), Fisher (2011), Darmody ve Smyth (2011), Kıral ve Erakin (2016) tarafından yapılan araştırmada da branşın tükenmişlik üzerinde etkili bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır. Bilgen ve Genç (2014) tarafından yapılan çalışmada ise branşın tükenmişlikte anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin kıdemine göre tükenmişlik düzeylerinin; duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediği ancak duygusal tükenme boyutunda ve genel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Farkın kaynağını bulmak amacıyla çoklu karşılaştırma testi yapıldığında, 5 yıl ve altında kıdemi olan öğretmenlerin duygusal ve genel tükenmişlik düzeylerinin 16-20 yıl kıdemi olan öğretmenlerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışılan okuldaki hizmet yılı değişkeni incelendiğinde boyutlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kıdemli öğretmenler işlerini daha titiz yapmaya çalışmaları nedeniyle daha fazla duygusal tükenme yaşıyor olabirler.

Öğretmenlerin mesleğini severek yapma durumuna duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı ancak duygusal ve genel tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Mesleğini severek yapmayan öğretmenlerin duygusal tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Mesleğine yönelik tükenmişlik yaşayan öğretmenler mutlu olmadığı için iş başarımları gücü ve iş doyum düzeyi düşük olmakta, bunun sonucu olarak da başarılı sonuçlar elde edememeleri yönünde yorumlanabilir.

Tükenmişlik diğer meslek gruplarında yaşandığı gibi öğretmenlerde de yaşanmaktadır. Toplumu şekillendiren, toplumun geleceğini şekillendiren öğretmenlerin tükenmişlik yaşamalarına neden olan etkenler nitel çalışmalarla ortaya çıkarılarak, bunun neticesinde tükenmişlik nedenlerine yoğunlaşılabilir. Çünkü mutlu, iş başarmaya istekli öğretmenlerle eğitim sisteminin istenilen düzeye getirilebileceği söylenebilir. Ayrıca belirli zamanlarda öğretmenlere stres ve yönetimi, tükenmişlikle baş etme stratejileri gibi konularda destek faaliyetleri yürütülerek öğretmenlerin psikolojik anlamda rahatlamalarına yardımcı da olunabilir. Aynı araştırma farklı gruplarla, hatta kültürler arası çalışmalarla yapılarak, yurtdışındaki öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri kıyaslanabilir.

Kaynakça

Adiloğulları, G. E. (2013). *Beden eğitimi öğretmenlerinin duygusal zekâ ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

- Akbaba, H. (2016). *Meslek liselerinde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri Ankara Yenimahalle İlçesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Amasralı, A. (2016). *Ortaokul ve lise matematik öğretmenlerinin örgütsel sinizm tutumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki (Amasya ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Antonioni, A. S., Polychroni, F., & Vlachakis, A. N. (2006). Gender and age differences in occupational stress and professional burnout between primary and high-school teachers in Greece. *Journal of Managerial Psychology*, 21 (7), 682-690.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgen, S., & Genç, S. Z. (2014). The Rate of burnout of elementary school teachers and elementary mathematics teachers. *International Journal of Educational Researchers*, 5(1), 1-9.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & F. Demirel, (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: PegemAkademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2015). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: PegemAkademi.
- Can, A. (2016). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde veri analizi*. Ankara: PegemAkademi.
- Capel, S. A. (1987). The incidence of and influences on stress and burnout in secondary school teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 57(3), 279-288.
- Croom, D. B. (2003). Teacher burnout in agricultural education. *Journal of Agricultural Education*, 44(2), 1-13.
- Çelebi, E. (2013). *Elazığ ve Malatya il merkezinde bulunan özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve ilgili faktörler*. Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Çelikkaleli, Ö. (2011). Yetişkin eğitimcisi öğretmenlerin tükenmişlik ve mesleki yetkinliklerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 38-53.
- Çintiriz, Ş. (2016). *Mesleki ve teknik anadolu liselerinde kültür dersi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyinin tespiti:Beşiktaş ilçesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Darmody, M., & Smyth, E. (2011). *Job satisfaction and occupational stress among primary school teachers and school principals in Ireland*. Dublin: The Teaching Council.
- Demirhan-Harmanda, E. (2011). *Ankara il merkezinde görev yapan okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile çocuklarda görülen istenmeyen davranışları değerlendirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Diri, M. S. (2015). *Ortaokul öğretmenlerinin iş doyumlarının mesleki tükenmişlik düzeylerine etkisi Aydın ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Diri, M. S., & Kıral, E. (2016). Ortaokul öğretmenlerinin iş doyumlarının mesleki tükenmişlik düzeylerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 125-149.
- Ergin, C. (1992). *Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması*. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 22, 25.
- Evers, W. J. G., Brouwers, A., & Tomic, W. (2002). Burnout and self-efficacy: A study on teachers' beliefs when implementing an innovative educational system in the Netherlands. *British Journal of Educational Psychology*, 72(2), 227-243.
- Fang, W., & Yan, X. (2004). *Job burnout among elementary and high school teachers: Characteristics and relationship with social support*. Acta Psychologica Sinica.
- Fisher, M. H. (2011). Factors influencing stress, burnout, and retention of secondary teachers. *Current Issues in Education*, 14(1).
- Freudenberger, H. J. (1977). Burnout: Occupational hazard of the child care worker. *Child Care Quarterly*, 6(2), 90-98.
- Friedman, I. A. (2000). Burnout in teachers: Shattered dreams of impeccable professional performance. *Psychotherapy in Practice*, 5(5), 595-606.
- Friedman, I.A. (1996). Multiple pathways to burnout: Cognitive and emotional scenarios in teacher burnout. *Anxiety, Stress, and Coping*, 9, 245-259.
- Goswami, M. (2013). A study of burnout of secondary school teachers in relation to their job satisfaction. *Journal of Humanities and Social Science*, 10(1), 18-26.
- Gündoğdu, G. B. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin iş doyum ve mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerine bir çalışma: Mersin ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi.
- Holmes, E. (2005). *Teacher well-being*. New York: RoutledgeFalmer.
- Karahan, Ş., & Uyanık-Balat, G. (2011). Özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz-yeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 1-14
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kıral, B. (2008). *Ortaöğretim okul yöneticilerinin yaşadıkları stres belirtileri düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Kıral, E., & Erakın, B. (2016). *Öğretmenlerin Örgütsel adalet ile mesleki tükenmişlik algı düzeyleri arasındaki ilişki*. Eğitime Dönüş. E. Babaoğlu, E. Kıral ve A. Çilek (Edts). Ankara: Eyuder Yayınları.
- López, J. S. Castro Bolaño, C., & María José Santiago Mariño, M. (2010). Exploring stress, burnout, and job dissatisfaction in secondary school teachers.

International Journal of Psychology and Psychological Therapy, 10(1), 107-123

Maraşlı, M. (2005). Bazı özelliklerine ve öğrenilmiş güçlülük düzeylerine göre lise öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri. *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 23(3), 27-33.

Maslach, C. (1976). Burned-out. *Human Behavior*, 9(5), 16-22.

Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behaviour*, 2, 99-113.

Maslach, C., & Jackson, S. E. (1986). *The measurement of burnout*. CA: Consulting Psychologist Press.

Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (1986). *Maslach Burnout Inventory*. CA: Consulting psychologists press

Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job Burnout. *Annu. Rev. Psychol.*, 52, 397-422.

Norfolk, D. (1989). *İş hayatında stress*. İstanbul: Form yayınları.

Özel, S. (2016). *Farklı liselerde görev yapan yönetici ve öğretmenlerin iş doyumlarına ilişkin algıları ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki Tekirdağ/Çerkezköy örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Pedrabissi, L., Rolland, J. P., & Santinello, M. (1993). Stress and burnout among teachers in Italy and France. *The Journal of Psychology*, 127(5), 529-535.

Sabuncuoğlu, Z., & Tüz, M. (2003). *Örgütsel Psikoloji*. Bursa: Furkan Ofset

Sağlam, M., & Sağlam, A.Ç., (2005). Öğretmenlik mesleğinin maddî yönüne ilişkin genel bir değerlendirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 317-328.

Teltik, H. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterlilik algılarının iş doyum ve tükenmişlik düzeyleriyle ilişkisinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Uğuz, S. (2016). *Adana'da mesleki ve teknik anadolu liselerinde İngilizce öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi üzerine bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Ural A., & Kılıç, İ. (2005). *Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık

Yıldız, E. (2012). Mesleki tükenmişlik ve rehber öğretmenler üzerine bir araştırma. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(2), 37-61.

Yılmaz, E. (2017). *Lise öğretmenlerinde tükenmişlik, iş doyum ve algılanan sosyal destek: Bursa ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi,.

Yılmaz-Toplu, N. (2012). *Okul öncesi ve ilköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.